

УДК 635. 652: 631.526

ПІДБІР СОРТІВ БОБУ ОВОЧЕВОГО *Vicia faba L.* ДЛЯ УМОВ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

В.Б. Кутовенко, кандидат сільськогосподарських наук
Н.С. Гаврилюк, студентка*

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Вивчено 17 сортів бобу овочевого. Виявлено сорти з дружним настанням технічної стиглості плодів. Найвищу врожайність сухого насіння відзначено в сортів ZT 00215, ZT 00209 та ZT 00124.

Вступ. У сучасному світі гостро стоїть вирішення проблеми забезпечення населення продуктами харчування. Причому ці продукти повинні бути збалансовані за усіма необхідними організму поживними речовинами і одночасно – безпечними. Сьогодні ж людина відчуває значний дефіцит як рослинного, так і тваринного білка.

Серед овочевих культур бобові є важливим і дешевим джерелом білка. Вони містять усі необхідні для людини амінокислоти, а також солі кальцію, фосфору, заліза тощо. В овочівництві України в даний час вирощують лише невелику кількість видів бобових рослин – квасолю, горох і дуже рідко, незважаючи на його цінність, біб овочевий [1,2].

Цю культуру завозять у складі заморожених супових наборів з Польщі, хоча в Україні є можливості для виробництва такої продукції.

Слід зазначити, що окрім продовольчого використання, біб має важливе агротехнічне значення, оскільки може слугувати сидератним добривом. Метою наших досліджень було вивчення цієї малопоширеної культури в умовах Лісостепу України, що дасть можливість розширити видове різноманіття бобових овочів і підвищити рівень забезпечення населення України дешевим легкодоступним білком [3].

Методика. Дослідження проводили в 2007–2010 рр. на колекційних ділянках кафедри овочівництва навчально-дослідного саду НУБіП України, розміщеного у північній частині Лісостепу України на дерново-середньоопідзолених ґрунтах, користуючись загальноприйнятими для даного регіону методиками [1,3,4,5,6]. Було досліджено 17 сортів зразків бобу овочевого з Національного центру генетичних ресурсів України. Контролем слугував сорт Карадаг.

* Науковий керівник - доцент В.Б. Кутовенко.

Посів проводили першій декаді квітня. Розмір облікової ділянки – 5 м². Схема сівби – 70 × 20 см. Під час вегетації відзначали дати таких фенологічних фаз: повні сходи, бутонізація, цвітіння, утворення бобів на першому суцвітті, початок технічної стиглості, біологічна стиглість бобів. Початок досягання відзначали після побуріння стулок бобів 2–3 нижніх ярусів. Висоту рослин визначали перед збиранням мірною рейкою в п'яти рівновіддалених місцях ділянки.

Результати досліджень. Встановлено, що всі сорти відносяться до високо-рослих – 85–105 см. Найбільшою висотою характеризувалися сорти Віндзорські, ZT 00124 та ZT 00076 – від 95 до 105 см. При цьому сорт ZT 00124 відзначався найдовшими бобами – від 12,1 до 13,5 см.

Фази бутонізації і цвітіння сортів бобу овочевого (табл. 1) проходили практично одночасно. Найшвидше у ці фази вступали рослини контрольного сорту Карадаг. Інші сорти відставали в розвитку на одну-три доби. Ця особливість не дає можливості організувати конвеєрне вирощування зеленого горошку бобу овочевого за рахунок підбору сортів.

Фаза технічної стиглості найшвидше наставала у сортів Місцеві №2, ZT 00112 та ZT 00215 (через 1 добу після контрольного сорту) і найпізніше – в Українських слобідських (через 4 доби після контрольного сорту). Фаза біологічної стиглості насіння у сортів наставала аналогічно як у фазі технічної стиглості.

Незважаючи на те, що початок цвітіння всіх сортів і настання технічної стиглості розпочиналися приблизно одно-

Таблиця 1. Фенологічні спостереження за ростом і розвитком рослин бобу овочевого, (середнє за 2007–2010 рр.)

Сорт	Дата			
	бутонізація	цвітіння	технічна стиглість	біологічна стиглість
Віндзорські	19.05	28.05	21.06	18.07
Місцеві №1	18.05	27.05	20.06	18.07
Місцеві №2	18.05	27.05	19.06	19.07
ZT 00076	18.05	28.05	21.06	17.07
ZT 00124	18.05	27.05	20.06	21.07
ZT 00209	18.05	28.05	21.06	17.07
Бартолі	18.05	28.05	20.06	18.07
ZT 00139	17.05	28.05	20.06	19.07
ZT 00112	17.05	27.05	19.06	18.07
ZT 00031	19.05	28.05	20.06	20.07
ZT 00215	18.05	27.05	19.06	20.07
ZT 00107	17.05	27.05	21.06	21.07
ZT 00049	17.05	28.05	21.06	18.07
Карадаг (К)	16.05	26.05	18.06	18.07
Кормові місцеві	18.05	28.05	20.06	20.07
Карестино	18.05	27.05	20.06	24.07
Українські слобідські	18.05	29.05	22.06	22.07

Таблиця 2. Продуктивність колекційних зразків бобу овочевого (середнє за 2007–2010 рр.)

Сорт	Середня кількість бобів на рослині, шт	Дружність настання технічної стиглості бобів, в % від загальної кількості бобів	Продуктивність насіння (сухого), г/рослину
Віндзорські	20,2	91,6	36,5
Місцеві №1	16,3	87,1	28,6
Місцеві №2	22,6	69,0	24,6
ZT 00076	27,1	73,7	26,0
ZT 00124	25,1	77,6	39,6
ZT 00209	26,4	92,7	42,8
Бартолі	20,9	100	37,7
ZT 00139	23,1	85,7	22,6
ZT 00112	21,3	94,4	37,5
ZT 00031	27,5	94,3	38,3
ZT 00215	31,5	79,2	50,1
ZT 00107	29,6	92,6	33,5
ZT 00049	29,3	83,0	33,1
Карадаг (К)	21,5	82,4	22,4
Кормові місцеві	26,4	77,3	29,4
Карестино	23,1	93,5	23,1
Українські слобідські	21,6	39,8	15,0

часно, дружність досягання бобів коливалася у значному діапазоні (табл. 2). Дружним настанням технічної стиглості бобів (понад 90%) відзначалися такі сорти: Віндзорські, Бартолі, Карестино, ZT 00209, ZT 00031, ZT 00112, ZT 00107. Найнижчий даний показник спостерігався у сорту Українські слобідські – 39,8 %.

Найбільшу кількість бобів формували рослини сортів ZT 00107 (29,6 шт.), ZT 00049 (29,3шт.) і ZT 00031 (27,5 шт.), що відповідно на 8,1, 7,8 і 6,0 шт більше ніж у сорту Карадаг.

За продуктивністю сухого насіння практично всі зразки, окрім сорту Українські слобідські (15,0 г/рослину), мали вищі показники ніж у контрольному варіанті (22,4 г/рослину). Найвищою вро-

жайністю відзначалися сорти ZT 00215 (50,1г/рослину), ZT 00209 (42,8 г/рослину) та ZT 00124 (39,6 г/рослину).

Висновки

Усі досліджувані сорти відносяться до високорослих.

Фази росту і розвитку рослин різних сортів настають із розривом 3–4 доби.

Дружне настання технічної стиглості бобів мають сорти Віндзорські, Бартолі, Карестино, ZT 00209, ZT 00031, ZT 00112 і ZT 00107, які можна рекомендувати для машинного збирання на зелений горошок.

Найвищою врожайністю сухого насіння відзначаються сорти ZT 00215, ZT 00209 і ZT 00124.

Література

1. Культурная флора СССР. Бобовые культуры. - М.-Л.: Сельхозгиздат, 1937. - 207 с.
2. Сыч З.Д. Методические рекомендации по статистической оценке селекционного материала овощных и бахчевых культур. - Харьков: ИОБ, 1993. - С. 72 с.
3. Оцінка та створення вихідного матеріалу бобів кормових (*Vicia faba* L.) для селекції на продуктивність... Научные статьи и авторефераты по сельскому хозяйству...master1.org.ua...Дата доступу до інформації 27.11.09.
4. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. - М.: Колос, 1979. - 416 с.
5. Методика державного випробування сортів рослин на придатність до поширення в Україні. Загальна частина // Офіційний бюлетень Державної служби з охорони прав на сорти рослин. - К.: Алефа, 2003. - Ч.3. - 106 с.
6. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві / За ред. Г.Л. Бондаренка, К.І. Яковенка. - Харків: Основа, 2001. - 369 с.
8. Методика проведення експертизи та державного випробування сортів рослин зернових, круп'яних та зернобобових культур // Офіційний бюлетень Державної служби з охорони прав на сорти рослин. - К.: Алефа, 2003. - Ч.3. - 241с.
6. Методические указания по изучению коллекции зерновых бобовых культур. - Л.: ВИР, 1975. - 59 с.

АННОТАЦІЯ

*Кутовенко В.Б., Гаврилюк Н.С. Подбор сортов боба овощного *Vicia faba* L. для выращивания в условиях Лесостепи Украины // Биоресурсы и природопользование. - 2012. - 4, № 1-2. - С. 76-79.*

Изучено 18 сортов боба овощного. Определены сорта с дружным наступлением фазы технической спелости плодов и высокой урожайностью.

SUMMARY

*V. Kutovenko, N. Gavrilyuk. Selection of varieties of vegetable bean *Vicia faba* L. for growing in the conditions of Forest-steppe of Ukraine // Biological Resources and Nature Management. - 2012. - 4, № 1-2. - P. 76-79.*

17 varieties of vegetable bean have been studied. The varieties with good and even starting of phase of technical ripeness of fruits and high yield have been determined.